

International bilingual journal in  
Humanities & social Sciences

# Millennium

## მილენიუმი

Academy for Digital  
Humanities - Georgia

Vol.2  
2024

The Peer-reviewed Bilingual Scientific Online Journal of the Academy for Digital Humanities

in Humanities and Social Science

დიგიტალური ჰუმანიტარის აკადემია - საქართველოს

ორენოვანი საერთაშორისო ახალგაზრდული სამეცნიერო რეფერირებადი ონლაინჟურნალი

# მილენიუმი

# Millennium

**Volume 2**

Tbilisi / თბილისი

2024

The peer-reviewed bilingual scientific online journal **Millennium** was initiated by the founders of the Academy for Digital Humanities and is designed for young researchers working in Humanities and Social Sciences – master students, doctoral students and postdocs. Millennium aims to promote the academic development of a new generation of scientists by creating an academic platform for young researchers working in the Humanities and Social Sciences to publish scientific papers.

დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემიის რეცენზირებადი ელექტრონული ბილინგუური სამეცნიერო ჟურნალი „მილენიუმი“ დაარსდა დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემიის დამფუძნებელთა მიერ და განკუთვნილია ჰუმანიტარიისა და სოციალურ მეცნიერებებში მოღვაწე ახალგაზრდა მკვლევართათვის - მაგისტრანტების, დოქტორანტებისა და პოსტდოქტორანტებისათვის. ჟურნალი „მილენიუმი“ მიზნად ისახავს მეცნიერთა ახალი თაობის აკადემიური განვითარების ხელშეწყობას - ჰუმანიტარულ დარგებსა და სოციალურ მეცნიერებებში მომუშავე ახალგაზრდა სპეციალისტებისათვის აკადემიური პლატფორმის შექმნას სამეცნიერო ნაშრომების გამოსაქვეყნებლად.

#### **Scientific Council:**

Chairman of the Scientific Council: Manana Tandaschwili (Germany)

Members of the Scientific Council: Jost Gippert (Germany), Gerd Carling (Germany), Iryna Gurevych (Germany), Sergey Kim (Switzerland), Emzar Jgerenaia (Georgia), Vakhtang Litcheli (Georgia), Nana Loladze (Georgia), Rati Skhirtladze (Georgia)

Secretary of the Scientific Council: Sarah Dopierala (USA)

#### **სამეცნიერო საბჭო:**

სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარე: მანანა თანდაშვილი (გერმანია)

სამეცნიერო საბჭოს წევრები: იოსტ გიპერტი (გერმანია), გერდ კარლინგი (გერმანია), ირინა გურევიჩი (გერმანია), სერჯეი კიმი (შვეიცარია), ემზარ ჯგერენაია (საქართველო), ვახტანგ ლიჩელი (საქართველო), ნანა ლოლაძე (საქართველო), რატი სხირტლაძე (საქართველო).

სამეცნიერო საბჭოს მდივანი: სარა დოპიერალა (აშშ)

#### **Editorial Board:**

Mariam Kamarauli (Editor-in-Chief), Eka Kvirkvelia (Editor), Mzia Khakhutaishvili, Maia Kuktchishvili, Ketevan Datukishvili, Mariam Rukhadze, Giorgi Jgharkava (Executive Secretary), Mariam Gobianidze, Zviad Zalikian.

#### **სარედაქციო საბჭო:**

სარედაქციო საბჭო: მარიამ ყამარაული (მთავარი რედაქტორი), ეკა კვირკველია (რედაქტორი), მზია ხახუტაიშვილი, მაია ქუჭიშვილი, ქეთევან დათუკიშვილი, მარიამ რუხაძე, გიორგი ჯღარკავა (აღმასრულებელი მდივანი), მარიამ გობიანიძე, ზვიად ზალიკიანი.



დიგიტალური  
ჰუმანიტარიის  
აკადემია

© Academy for Digital Humanities - Georgia

© დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემია - საქართველო

ISSN 2960-9887 (Online)

## Content / სარჩევი:

### I. Digital Kartvelology / დიგიტალური ქართველოლოგია

**Giorgi Jgharkava, *Digital Processing of Proverbs in Kartvelian Languages – Theoretical and Technological Framework*** 5

გიორგი ჯღარკავა, ქართველურ ენათა ანდაზების კვლევა ციფრულ ეპოქაში – თეორიული და ტექნოლოგიური ჩარჩო

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7991>

**Mariam Kamarauli, *Digital Methods of Comparative Manuscript Research: The Martyrdom of St. Febronia*** 44

მარიამ ყამარაული, ხელნაწერთა შედარებითი კვლევის დიგიტალური მეთოდები: წმ. ფებრონიას წამება

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7992>

**David Maisuradze, *Georgian Paleographic Fonts and their Role in Scientific Studies*** 66

დავით მაისურაძე, ქართული კალიგრაფიული შრიფტები და მათი მნიშვნელობა სამეცნიერო კვლევებისათვის

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7993>

### II. Corpus Linguistics / კორპუსლინგვისტიკა

**Mariam Gobianidze, *The Issue of Equivalence of Aphorisms in the English Translations of Shota Rustaveli's "The Knight in the Panther's Skin" (based on one aphorism)*** 84

მარიამ გობიანიძე, აფორიზმის ეკვივალენტობის საკითხი შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ ინგლისურ თარგმანებში (ერთი აფორიზმის მაგალითზე)

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7994>

**Julian Hasche, *Corpus-linguistic Analysis of Verba Sentiendi in „Vepxistqaosani“ in Georgian and Basque*** 102

იულიან ჰაშე, გრძნობა-აღქმის ზმნების კორპუსლინგვისტური ანალიზი „ვეფხისტყაოსნის“ დედანსა და პოემის ბასკურ თარგმანში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7997>

**Mariam Rukhadze, *Semantical Analyses of Deverbal Functional Elements from a Corpus-linguistic Point of View*** 119

მარიამ რუხაძე, ნაზმნარი ფუნქციური ელემენტების სემანტიკური ანალიზი კორპუსლინგვისტურ ჭრილში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7999>

### III. Language Technologies / ენის ტექნოლოგიები

**Marc-Daniel Rahn**, *Can Counting Words make Sense? A Simple Application of Visual Tools for Basic Machine Learning in Linguistics* 138

მარკ-დანიელ რანი, აქვს თუ არა სიტყვების დათვლას აზრი? ვიზუალური ხელსაწყოების მარტივი გამოყენება საბაზისო მანქანური სწავლებისათვის ლინგვისტიკაში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8000>

### IV. Political Linguistics / პოლიტიკური ლინგვისტიკა

**Tatia Tstetskhladze, Anastasia Kamarauli**, *Contemporary Georgian Political Speech from Gender and Party Perspectives* 160

თათია ცეცხლაძე, ანასტასია ყამარაული, თანამედროვე ქართული პოლიტიკური ზეპირმეტყველება გენდერულ და პარტიულ ჭრილში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8002>

### V. Comparative literature studies / შედარებითი ლიტერატურათმცოდნეობა

**Nino Sabadze**, *The Problem of the Face of the Dragon in Caucasian and European Mythological-epic texts* 194

ნინო საბაძე, გველეშაპის სახის პრობლემა კავკასიურ და ევროპულ მითოეპიკურ ტექსტებში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8003>

### VI. History / ისტორია

**Ioseb Schengelia**, *On the History of a Castle in Samegrelo (Chakvinji Castle)* 215

იოსებ შენგელია, ერთი ციხესიმაგრის ისტორიისათვის სამეგრელოში (ჭაკვინჯის ციხე)

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8004>

# The Problem of the Face of the Dragon in Caucasian and European Mythological-Epic Texts

Nino Sabadze

(Ivane Javakhishvili Tbilisi State University)

**DOI:** <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8003>  
[nino.sabadze770@hum.tsu.edu.ge](mailto:nino.sabadze770@hum.tsu.edu.ge) || ORCID: [0009-0005-0760-9294](https://orcid.org/0009-0005-0760-9294)

**Abstract:** The article discusses both universal as well as specific national characteristics of dragons, their types, habitats, and ways of defeating them. The purpose of the article is to clearly reveal the image of the dragon in epic and mythological works, its functions and role in the life of heroes. Dragons are connected to many areas of the world and stand for both good and evil beginnings, hold wisdom, help the hero in some cases, protect treasures and fight with the hero, who sometimes fails and sometimes defeats the adversary. At the same time, the dragon can be considered a challenge in the hero's life, without which he could not prove his heroism. Every mytho-epic hero needs his dragon on the path of life to prove that he is truly a hero, in this case the dragon is a necessary and crucial power.

**Keywords:** Georgian mythology, Caucasian and European mythology and epic, Dragon and hero

## Introduction

The face of the dragon occupies an important place in folklore, mythology and literature. This ancient mythological character has never lost its relevance, because over the centuries it has acquired various symbolic meanings and undergone many transformations. Dragon sometimes brings rewards to people, sometimes - misfortune and trouble.

The dragon, as a mythological archetype, participates in texts of various genres: cosmogonic myths, fairy tales, narratives, epics, legends related to the foundation of the village, and pseudo-historical stories. It can be said that it is a comprehensive image within world folklore.

## 1. Methods

To write this article, I used the comparative method, which helped us to better understand the similarities and differences between different cultures and epic works. The study of the dragon's archetype is extremely interesting from the point of view of the comparative method of research. Until now, the dragon has not been considered as a mythological character in a comparative sense according to European and Caucasian legends. The article presents the archetype of the dragon according to the Anglo-Saxon epic Beowulf and Caucasian legends. In order to determine the similarities-differences and functional characteristics between them, a special place is devoted to the typological analysis of the material collected from the Georgian "Amiraniani".

The article discusses both universal as well as specific national characteristics of dragons, their types, habitat, ways of defeating them. The purpose of the article is to clearly show the image of the dragon in epic and mythological works, its functions and role in the life of a hero.

## 2. Discussion

The dragon is connected to many areas of the world and includes good and evil beginnings, holds wisdom, helps the hero in some cases, protects the treasure and fights with the hero, sometimes he fails, and sometimes he defeats the adversary. At the same time, the dragon can be considered a challenge in hero's life, without which he could not prove his heroism. Every mytho-epic hero needs his dragon on the path of life to prove that he is truly a hero, in this case the dragon is a necessary and crucial power. Therefore, it can be said that the dragon is a challenge for the hero rather than an embodiment of pure evil. Even when the dragon swallows the hero, it is a rebirth for the hero, a path of initiation, after which the hero returns to society with new knowledge and perspective. In the bosom of the dragon, the hero acquires sacred knowledge that he could not have otherwise received. Often, the relationship with the dragon comes with a number of rules, which the hero is unable to follow, and that is why, he is punished. It is quite difficult for a person to follow certain rules, at some point he will definitely violate them, and the violation will be followed by a corresponding punishment.

The dragon also has the ability to transform, it belongs to the sky, water and earth at the same time, it connects all these worlds together, it protects water, treasure, gold or ancient things, it settles in inaccessible places and encounters only special heroes, but the most important thing is that it is the main challenge and obstacle in the life of the hero.

## 3. Results

The dragon can be considered both a test and a challenge for the hero, as well as an awakening force. It is the meeting with the dragon that makes the hero special. An encounter with a dragon changes the hero's life and sets him on the path he was meant to take, and if it had not been for this challenge, he might never have discovered the power he possessed.

Accordingly, the dragon is the unifier of all elements and symbolizes unity, as in the depiction of a dragon with its tail in its mouth, which represents eternity and cycle. Its abode is the sea and water, sometimes the top of a high mountain and inaccessible cliffs, which is also not surprising, because the mountain is the link between the earth and the sky, and the dragon foresees everything through the crack and keeps an eye on the underground.

The dragon also shares knowledge and wisdom with man, which he does by bathing in its blood, eating its flesh, wearing a chain shirt and entering its bosom. However, its gifts and rewards are never free. The grace given by the dragon needs to be appreciated and treated with special care, otherwise, it will take away everything and destroy him.

It is interesting that the face of the dragon in Caucasian mythology is different from the dragon presented in European literature. In the Georgian language, dragon can be called by several synonymous words, and the word for dragon - “გველეშაპი“ [gveleshapi] itself is a composite. In addition, the characteristics differ in how they are presented in Caucasian mythology and how they appear in European literature. In the Caucasian material, it does not have the ability of spewing fire and flying. In the epics of the Caucasian peoples, as well as in the ancient epics, the dragon is more connected to the element of water, and also appears as a treasure guard. All the existing differences are particularly interesting because this is where the cross-cultural differences reveal themselves.

Research has shown that in the epic texts of all peoples, the dragon plays an important and crucial role, and the most important thing is that the dragon should not be seen as only good or bad, but the important thing is that it is necessary and crucial event for the hero. It can be said that it is the hero's test, challenge and crucial moment. It is the meeting with the dragon that decides the future path of the hero, his fate and his heroism too.



# გველეშაპის სახის პრობლემა კავკასიურ და ევროპულ მითოეპიკურ ტექსტებში

ნინო საბაძე

(ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი)

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8003>

[nino.sabadze770@hum.tsu.edu.ge](mailto:nino.sabadze770@hum.tsu.edu.ge) || ORCID: [0009-0005-0760-9294](https://orcid.org/0009-0005-0760-9294)

## შესავალი

გველეშაპის სახე მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ფოლკლორში, მითოლოგიაში, ლიტერატურაში და გამოირჩევა როგორც ფუნქციური მრავალსახეობით, ისე გარეგნული სახესხვაობით, რაც ლექსიკურ დონეზეც არის ასახული. საუკუნეების მანძილზე ყალიბდებოდა გველეშაპის სახე, საუკუნეების მანძილზე იცვლიდა იგი დამახასიათებელ ნიშან-თვისებებს, განიცდიდა ტრანსფორმაციას სხვადასხვა კულტურაში და, რაც მთავარია, არასოდეს დაუკარგავს აქტუალურობა. აღნიშნული პროცესების შედეგად იგი სიმბოლურ სახედ ჩამოყალიბდა, თუმცა მაინც არ დაუკარგავს მრავალფეროვნება: მას გააჩნია, როგორც უარყოფითი, ასევე დადებითი დატვირთვა – მან შეიძლება მოიტანოს, როგორც დიდი გასაჭირი და უბედურება, ისე – სიკეთე. თუმცა, გველეშაპისაგან ბოძებულ სიკეთეს დიდი მოფრთხილება და დაფასება სჭირდება; წინააღმდეგ შემთხვევაში, იგი ყველაფერს წაართმევს და გაანადგურებს გმირს, რომელსაც მან წარმატება მოუტანა. ნაშრომის მიზანია, მკაფიოდ დაგვანახოს გველეშაპის სახე მითოეპიკურ ნაწარმოებებში, მისი ფუნქციები და როლი ეპიკური გმირის ცხოვრებაში.

## 1. დახასიათება - გველეშაპთა ტიპები

გველეშაპის სახეს მითოლოგიაში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ადგილი უკავია. გველეშაპი თითქმის ყველა მითოლოგიაში ცნობილი იყო, როგორც ბოროტების პერსონიფიცირებული ფიგურა. ვეშაპი, გველეშაპი, გველი, ურჩხული, რა სახელიც არ უნდა ერქვას, ზღვათა, ტბათა, მდინარეთა, მღვიმეთა, ყოველგვარ ღრმულთა ბინადარი, უგამონაკლისოდ, კაცობრიობის ბუნებითი მტერი და ანტაგონისტია (კიკნაძე 2016b:228). სიტყვა *გველეშაპი* სპარსული კომპოზიტის აჟი-ვიშაპის თარგმანია: აჟი - გველი; ვიშაპი – ურჩხულის (დრაკონის) სახელი

(კიკნაძე 2016ბ:229). მისი სხეული შედგება გველისა და ვეშაპის კომბინაციისგან, რომელსაც ზოგჯერ ფრთებიც აქვს. გველური ნიშნით გველეშაპი ხოთონური არსებაა; როგორც ზღვისა და დედამიწის წარმონაქმნი, იგი სამყაროს თავდაპირველ ძალებს არის ზიარებული და ამიტომ განსაკუთრებულ ცოდნას ფლობს. ვეშაპი დიდი თევზის განსახიერებაა და ამ მახასიათებლით გველეშაპი წყლის სტიქიასთან არის დაკავშირებული, რომლის სამშობლო და თავდაპირველი სამყოფელი წყალია. გველეშაპი ნაზიარები იყო მიწისქვეშეთს (გველის მსგავსად), წყლის სტიქიას (თევზის მსგავსად) და ზეციურ სამყაროს (ფრინველის მსგავსად). გარდა ამისა, თავის თავში ის ცეცხლის სტიქიასაც ატარებს. აქედან გამომდინარე, იგი საკმაოდ დიდი ძალის მქონეა არა მარტო ფიზიკურად, არამედ სიბრძნის თვალსაზრისითაც, რადგან ყველა იმ სამყაროს ცოდნას იტევს, რომელსაც განასახიერებს მისი სხეულის ნაწილები. გველეშაპის სამყოფელი მაღალი მთის მწვერვალია (თუმცა მისი წარმომშობი წიაღი ზღვაა). იგი ხშირად უძრავად წევს ნაპრალში და ეს პოზიციაც მის სინკრეტულობაზე მიანიშნებს. გველეშაპის მთაზე ბინადრობას სიმბოლური დატვირთვა აქვს, ვინაიდან მთა მითოლოგიაში მიწისა და ცის შემაკავშირებელ სიმბოლოს წარმოადგენს. გველეშაპი, ამავე დროს, მიწის სიღრმესაც განჭვრეტს ნაპრალის მეშვეობით, რომელსაც მიწისქვეშეთთან შემაერთებელი არხის მნიშვნელობაც აქვს. გველეშაპის მთის მწვერვალზე ნაპრალში ყოფნა მიუთითებს, რომ იგი ყველა ამ სკნელის შემაკავშირებელია და მათ ხილულ საზღვარს განასახიერებს (სიხარულიძე 2006:180-182).

მითოლოგიაში, ასევე, ვხვდებით გველეშაპს, რომელსაც კუდი პირით უჭირავს და ასე კრავს წრეს, რაც მარადიულობის სიმბოლოა. იგი ამავდროულად მიემართება უსასრულობასა და უკვდავებას და ხელახალ შობასა და ბუნების დაუსრულებელ ციკლს აღნიშნავს; მოიცავს სამყაროს ყველა ნაწილს და წარმოგვიდგენს სამყაროს ციკლურობას.

გველეშაპის სახე (გველეშაპი იქნება თუ დრაკონი) განძთან და მის დაცვასთან არის დაკავშირებული. ზ. კიკნაძე აღნიშნავს, რომ გველეშაპი მცველია, ეს მისი უნივერსალური ნიშანია მსოფლიო მითოსში. ის უპირველესად ყველაზე ძვირფასს – საგანძურს იცავს, რომელიც ძირითადად ოქროს სახით არის მოცემული, რაც ძნელად მოსაპოვებელია (კიკნაძე 2016ბ:243).

გველემშაპთა დამარცხება მხოლოდ განსაკუთრებული მახვილით არის შესაძლებელი, რომლის მოპოვებაც მხოლოდ რჩეულ გმირს შეუძლია; გმირისა და გველემშაპის შეხვედრა კი გარდაუვალია, ისევე როგორც საბედისწერო.

დრაკონთა და მოპირისპირე ძალთა დამარცხება ბევრად მარტივი ხდება მაშინ, როცა მათი სუსტი მხარე ცნობილია; მათ სისუსტეს და მომაკვდინებელ ძალას წარმოადგენს სხეულის ქვემო ნაწილი.

კრ. ვოგლერი წიგნში „მწერლის მოგზაურობა“ წერს: ყოველი ნივთის ფლობა გმირისათვის საბედისწერო ხდება, რადგან გველემშაპი უბრალო საგანძურს არასოდეს იცავს, ხოლო განსაკუთრებულ ნივთებთან შეხებას მოაქვს ძალაც და ცოდნაც, რაც ძალიან დიდი გამოწვევა და პასუხისმგებლობაა გმირისათვის (Vogler 2007:14).

გველემშაპთან შეხვედრას გმირებისათვის მოაქვს ახალი ცოდნა და გამოცდილება, ახლებური აღქმა მათ ცხოვრებაში, რამაც ყველაფერი უნდა შეცვალოს: გმირებმა შეიძლება აღმოაჩინონ, რომ სიკვდილს გადარჩენას მოაქვს ახალი ძალები ან ახლებური აღქმა. სიკვდილთან სიახლოვეს შეუძლია, გააუმჯობესოს ცხოვრების აღქმა. ეს ყველაფერი მშვენივრად არის დახატული ლეგენდებში დრაკონის მკვლელ ზიგფრიდზე. ზიგფრიდის უდიდესი გამოცდა არის ის, რომ მოატყუოს დრაკონი, სახელად ფაფნირი. ისე ხდება, რომ დრაკონის სისხლი ეცემა ზიგფრიდს ენაზე. ამ გზით ის ნამდვილად შეხვდა სიკვდილს და სწორედ ამის წყალობით შეიძინა ახალი ძალები, კერძოდ კი სამყაროს აღქმა. მას ესმის ჩიტების ენა, სწორედ ორი მათგანი აფრთხილებს გმირს, რომ მისი აღმზრდელი, ჯუჯა რეგინი, გეგმავს მის მოკვლას. ზიგფრიდი მეორეჯერ გადაურჩება სასიკვდილო საფრთხეს, სწორედ თავისი ახლადადმოჩენილი ძალების წყალობით. ახალი აღქმა სიკვდილს გადარჩენის საზღაურია. ახალი ცოდნა და ხედვა, ასევე, შეიძლება მოჰქონდეს ხმალს, რომელსაც გმირი ხელთ ჩაიგდებს (Vogler 2007:180).

## 2. ანალიზი

### 2.1. გველემშაპის დამარცხების გზები და საშუალებები

გველემშაპთა დამარცხების კლასიკური წესი ასეთია: გმირი ჯერ უნდა შთაინთქას მის წიაღში და შემდეგ ხელახლა უნდა იშვას. ასეა ქართულ, ბერძნულ, შუამდინარულ, ინდურ და სხვა ტრადიციებში.

ბეოვულფში წარმოდგენილ ურჩხულთა დამარცხება თითქმის შეუძლებელია, თვით უმძლავრესი ჰრუნთინგიც კი დუნდება და უსარგებლო ხდება. ამ გველეშაპთა კანი ქერცლიანია, მისი მახვილით გაკვეთა კი – თითქმის შეუძლებელი, ამიტომ მასთან მებრძოლ გმირს უწევს, რომ რაიმე სხვა გზა გამონახოს. მაგ., გველეშაპთა სამყოფელში ჩასული ბეოვულფი ისევ მათი იარაღით ამარცხებს გრენდელის დედას, თორემ მისი სამყაროდან წამოღებული იარაღი აქ არ ჭრის.

გველეშაპთა სამყოფელში ნივთებიც განსხვავებულია. ისინი შექმნილია არა ადამიანური ძალით, არამედ დევეგმირთა მიერ. რ. კრიდიც შენიშნავს, რომ *„უზარმაზარი მახვილი, რითაც ურჩხულს ჰკლავს, თვითონ ურჩხულების დამზადებულია“* [ბეოვულფი 1989: 204].

ბოროტ ძალებს ადამიანური იარაღი ვერაფერს აკლებს, ამიტომ მათთან ბრძოლისას გმირმა ჯერ ჯადოსნური იარაღი უნდა მოიპოვოს, რათა შემდეგ სძლიოს კიდევ მას, რადგან ჩვეულებრივი გზებით ბოროტი ძალის დამარცხება შეუძლებელია.

ოსური ეპოსის ნართების გმირი ბატრადი დევის დასამარცხებლად ჯერ ორლესულ იარაღს მოიპოვებს და მხოლოდ ამის შემდეგ ამარცხებს შეიდთავიან დევს, რომლის კანსაც ხმალი ვერ ჰკვეთდა და ვერც ისარი ატანდა მის სხეულში (ნართები 1988: 250-253).

*„მითოსის მიხედვით, დემონური არსებები ფლობენ ჯადოსნურ იარაღს, რომელსაც გმირები დიდი ძალისხმევით მოიპოვებენ და საბედისწერო ბრძოლაში ამ იარაღით იმარჯვებენ კიდევ. ხევისურულ ტექსტებში მოგვითხრობენ, თუ როგორ ვახდა თორღვა ძაგანი გველეშაპის ნაჩუქარი ჯაჭვის პერანგით უძლეველი“* (მამისიმედიშვილი 2017:44).

დრაკონის სუნთქვა მწველია, შხამი ინთხევა მისი ენიდან, ცეცხლს აფრქევს, სუნთქვა ცხელი აქვს და მხურვალე. ეს კი საბედისწერო შეიძლება აღმოჩნდეს გმირისთვის. მაგალითად, ბეოვულფს ბრძოლისას ხმალი უტყდება, რადგან მას არ შეეძლო დრაკონის ქერცლიანი კანის გაჭრა. მართალია, ხმალი კანში ჩაესო, სისხლიც კი ადინა დრაკონს, მაგრამ თავად ხმალი დაიმსხვრა, გმირის ფარმა კი დნობა დაიწყო, რადგან ვერ გაუძლო დრაკონის მხურვალე სუნთქვას. დრაკონის მწველმა შხამმა ყელი დაუზიანა ბეოვულფს, ხოლო მისი ეშვების მიერ დატოვებულმა შხამმა საბოლოოდ იმსხვერპლა გმირი.

დრაკონის სუნთქვა და შხამი რომ მომაკვდინებელ ძალას წარმოადგენს, შემდეგი ეპიზოდიც მოწმობს. როდესაც ტრისტანი ამარცხებს გველეშაპს, ეს ეპიზოდიც ასეა აღწერილი: „*მას ბრანგვის თავი ჰქონდა, ნაკვერცხალსავით წითელი თვალები, ორი რქა შუბლზე, გრძელი და ბანჯგვლიანი ყურები, ლომის თათები, გველის კუდი და ბასილისკოსებური ქიცვიანი ტანი*“ (ტრისტანი და იზოლდა 1960:40). როდესაც ტრისტანის შუბი ურჩხულის კანს ხვდება, ის იღუწება, თანაც ისე, რომ გველეშაპს კანსაც ვერ უზიანებს. ეს ურჩხულიც ნესტოებიდან შხამიან ალს ისვრის, რომელიც ცხენს კლავს, ჯავშანი კი ნახშირით შავდება. ტრისტანმა „*მახვილი მხეცს ხახაში ჩაურჭო ტარამდე და გული ორად გაუჭრა*“ (ტრისტანი და იზოლდა 1960:41). ტრისტანი ურჩხულს ენას სჭრის და ჯიბეში მაღავს, როგორც დამამტკიცებელ საბუთს, რომ ნამდვილად მოკლა ურჩხული, თუმცა ურჩხულის ენიდან გამოჟონილი გესლი და მწვანე ბოლი წამლავს რაინდს და გულწასული ეცემა.

როგორც ვხედავთ, გველეშაპთა თუ დრაკონთა მახასიათებლები მსგავსია, ისევე როგორც მათი დამარცხების გზა. ისინი ბოროტ ძალას წარმოადგენენ და მათი დამარცხება ასე ადვილი არ არის. გმირებს უწევთ საზრიანობის გამოჩენა, რათა სძლიონ მათ. ქართულ მითოლოგიაში გველეშაპი ზოგჯერ სიკეთესაც უკეთებს გმირს, თუმცა გმირიც ვალდებულია, დაიცვას წესები, რადგან მათი შეუსრულებლობის შემთხვევაში აუცილებლად დაიღუპება.

გმირი გველეშაპისაგან სიკეთეს იღებს ცოდნისა და გამოცდილების სახით, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გმირი დაემორჩილება გარკვეულ წესებს. თუ გმირი შეცდომას დაუშვებს, მას დაღუპვა ელის. გმირს, ასევე, შეუძლია დაამარცხოს გველეშაპი, მოკლას ის ჯადოსნური იარაღით, განგმიროს ის, მაგრამ ეს რომ შეძლოს, ან ჯადოსნურ იარაღს უნდა ფლობდეს ან ცოდნას გველეშაპთა სისუსტეების შესახებ.

## 2.2 გველეშაპის სისხლი

გველეშაპის სისხლს განსაკუთრებული ძალა აქვს, მან შეიძლება ახალი შესაძლებლობები მისცეს გმირს, გველეშაპის სისხლმაც და მისი ხორცის ჭამამაც განსაკუთრებული ნიჭი შეიძლება მიანიჭოს მას, თუმცა გველეშაპის სისხლს გმირის დაღუპვაც შეუძლია, რადგან მათი სისხლი წყალს კრავს და ასქელებს.

გველეშაპთა სისხლი ბეოვულფში, კერძოდ, გრენდელისა და გრენდელის დედის, წყალს ადულებს, რაც მნახველში შიშს აღძრავს, რის გამოც ტბასა და მის შემოგარენს ადამიანები აღარ ეკარებიან. ეს მოვლენა კავკასიურ მითოლოგიაშიც არის ასახული. აფხაზურ ხალხურ ნართების ეპოსში სასრიყვა ებრძვის გველეშაპს და ამარცხებს მას. ბრძოლისას სულ სისხლით დაიტბორა იქაურობა, თანაც უჩვეულო სისხლი ჰქონდა გველეშაპს - ადულებულ წყალზე უფრო ცხელი, ტალახზე უფრო სქელი და ჭკვარტლზე უფრო შავი (ამბავი ნართებისა 2007:172). აქაც სისხლი დუღს, ის სქელია და არ გვიკვირს, თუ რატომ კრავს ურჩხულთა სისხლი წყალს.

გველეშაპთა სისხლი არა მარტო დუღს და ტბასაც ადულებს, არამედ რკინასაც ადნობს, სწორედ ამიტომ არ გამოადგა ადამიანთა სამყაროდან წაღებული ჰრუნთინგი გველეშაპთა სივრცეში ბეოვულფს. იქ სხვა სამყაროა, იქ სხვა სინამდვილე ტრიალებს, ადამიანური საგნები ფუნქციას კარგავენ.

მაშინ, როდესაც ბეოვულფი ტბიდან ამოვა, მის უკან წყალი სქელდება, რადგან ურჩხულის სისხლი ამოწუნებდა. ორივე ურჩხული, გრენდელი და გრენდელის დედაც მკვდარია, მათი დაღვრილი სისხლი კი მთელ ტბას ედება და ასქელდება. აქ გვაგონდება იახსარის ტბაში დევთან ბრძოლა:

*„ზიგფრიდს, გერმანელთა გმირს ჯავშნად ექცა დრაკონის – გველეშაპის სისხლი. მოჰკლა დრაკონი, განიბანა იმის სისხლში და განუკვეთელი გაუხდა კანი“* (ჩხეიძე 1965:17).

ბეოვულფისა და იახსარის ისტორიას შორის განმასხვავებელი ის არის, რომ იახსარი ტბიდან ვეღარ ამოდის, რადგან უწმინდურმა სისხლმა შეკრა წყალი; მხოლოდ განსაკუთრებული, ოთხრქა და ოთხყურა, ცხვრის დაკვლის შემდეგ განიწმინდება აბუდელაურის ტბა, საიდანაც იახსარი მტრედის სახით ამოფრინდება (კიკნაძე 1996:17-18). ბეოვულფთან კი სხვაგვარად ვითარდება სიუჟეტი – გმირი თავს აღწევს ტბას და მხოლოდ ამის შემდეგ სქელდება ჭაობი.

გველეშაპის სისხლის მოცხება გმირებს კლავს, მათი სუნთქვა და ენაც კი შხამიანია, მათი სისხლი წყალს კრავს, საიდანაც გამოსვლა შეუძლებელია.

იახსართან გაუწმინდურებულ ტბას წმინდა სისხლით ასუფთავებენ, რათა ღვთისშვილმა ამოსვლა შეძლოს.

გველეშაპის სისხლშია განბანილი ზიგფრიდი, მას საშინელ ურჩხულთან ბრძოლა ჰქონია:

*„მოუკლავს იგი, მის სისხლში სხეული განუბანია  
არ იმსჭვალება მას შემდეგ მისი რქოვანი კანი.“*

(სიმღერა ნიბელუნგებზე 1961:37).

ტ. მახაურის აზრით „სასწაულმოქმედი ჯაჭვის მფლობელი თორღვა შეიძლება შევადაროთ აგრეთვე გერმანული ეპოსის გმირს ზიგფრიდს“ (მახაური 2003:192). ის ასევე მიიჩნევს, რომ „თორღვა ძვანის მზისა და მთვარის, დღისა და ღამის, სიკეთისა და ბოროტების ზღვარზე მდგომი პერსონაჟია“ (მახაური 2003:190).

თორღვა მინიჭებული ძალის გაუფრთხილებლობამ დაღუპა. თორღვა დასაწყისში დოვლათიანი გმირია, სწორედ ამიტომ ჩუქნის გველეშაპი ჯაჭვის პერანგს, ბეგთარს, რომელიც ტყვისაგან და ისრისაგან იცავს გმირს (კიკნაძე 2016ა:144-145). ბოლოს თორღვა არღვევს ტაბუს და, გაბუდაყებული, კარგავს გველეშაპის მიერ ნაჩუქარ ჯაჭვის პერანგს, ბანაობისას გაუსხლტება და წყლის დინებას გაჰყვება.

უჯაჭვოდ დარჩენილი თორღვას მომრევი კი ახლა უკვე იოლად მოიძებნება. საყურადღებოა ისიც, რომ თორღვას ჯაჭვის პერანგი, ისევე მის მჩუქებელს უბრუნდება, რადგან ჯაჭვი მდინარეში გაცურდება (მახაური 2003:202-203).

ქ. სიხარულიძე ფიქრობს, რომ „გარკვეული აზრით, ჯაჭვის პერანგი თავად გველეშაპის სიმბოლოც არის. მდინარის პირას დატოვებული პერანგი ისე მიცურავს წყლისკენ, როგორც გველი ან გველეშაპი მისრიალებს. ერთი ლექსი გვამცნობს, რომ თორღვას ჯაჭვი ლურჯი ფერისა იყო, რაც წყლის ნიშნადაც უნდა მივიჩნიოთ“ (სიხარულიძე 2006:197).

წყალი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს გველეშაპის ქართულ მითოსში. ამირანის ეპოსში შავი გველეშაპის დედა შავ ზღვაში ცხოვრობს:

*„შეება შავს გველეშაპს დაღალული და დამაშვრალი.*

*შავმა აიღო, ჩაყლაპა, შავი ზღვისაკენ გასწია.“*

*ჩაყლაპა შავმა და გასწია თავის დედისაკენ. რაკი დაინახეს ძმებმა, ამირანს უჭირსო, მაშინვე გაიქცნენ ამირანის საშველად. დაეწივნენ ქარცეცხლს, ესროლა უსიპმა ისარი და ცხრა ადგილი კუდი მოსწყვიტა გველეშაპს. ქარცეცხლს ისე მოწყვეტილი კუდი არა სტკიოდა, როგორც ჩაყლაპული ამირანი ატკიებდა მუცელს. დარეჯანისძე ჰგლეჯდა გულ-მუცელს და იკლავებოდა ქარცეცხლიც საშინლად. ქარცეცხლს ერთი რკინის ბოძი ჰქონდა, რომ ვინმე ჩაყლაპა, მოვიდოდა, შემოეხვეოდა იმ ბოძს გარს, დაამტვრევდა და მოინელებდა. ეხლაც ამირანის დამტვრევა უნდოდა, შემოეხვია ბოძს, მაგრამ კუდი პირს აღარ მოსწვდა, რადგან უსიპმა მოაწყვიტა. მივიდა დედასთან ქარცეცხლი და*

*შესხივლა: მუცელი მგვრემს, ცეცხლი მეკიდებაო. ვაიმე, შვილო, თუ დარჯჯანი-  
ანთი ვინმე ჩაჰყლაპე, იმათ კაცს შენ ვერ მაინელებო. რა კაცი იყო რა ფერი  
ჰქონდაო?*“ (ქრესტომათია 1956:126-127). აქ, რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანია ფე-  
რები - შავი გველეშაპი ყლაპავს, შავ ზღვაში მიდის დედასთან, რაც, სავარაუ-  
დოდ, მისი სამყოფელი უნდა იყოს. გრენდელის დედაც ხომ ჭაობთა ბინადარია.  
ორივე გველეშაპის დედა წყალს უკავშირდება, ამასთანავე გრენდელი და მისი  
დედა სიბნელესა და ბოროტებას უკავშირდებიან, ისინი ხომ კაენის შთამომავ-  
ლები არიან. საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ სიშავე სიბნელეს ნიშნავს,  
სიბნელე კი - ბოროტებას და ღამე მისი ზეობის ხანას განასახიერებს. ასევე  
ნიშანდობლივია, რომ გველეშაპი, რომელიც ამირანს ყლაპავს, შავია. შავი  
გველეშაპი ყველაზე ძლიერად არის მოაზრებული, გმირი თეთრსა და წითელს  
ადვილად ამარცხებს, მაგრამ შავს ვეღარ უმკლავდება, ანუ რაც უფრო მეტად  
იყო სიბნელესა და ბოროტებასთან დაკავშირებული, მით უფრო მეტი ძალაც  
ეძლეოდა, რაც თავისთავად კეთილ საწყისებს ნამდვილად არ გულისხმობს.  
ასევე, მომაკვდავი გრენდელი ბნელ ტბას მიაშურებს. მართალია, ეპოსში დე-  
დასთან ლაპარაკი არ ჩანს, მაგრამ სწორედ ამ ამბის შემდეგ ჩნდება განრის-  
ხებული გრენდელის დედა, რომელსაც ერთი სული აქვს შური იძიოს თავისი  
შვილის სიკვდილის გამო. უნდა ითქვას, რომ ვაჟა-ფშაველას პოემაში „ბახტრი-  
ონი“ გველეშაპის სამყოფელი სიშავით, შავი ფერით გამოირჩევა, რაც მის ბო-  
როტ ბუნებაზე მიგვანიშნებს: *„იქვე მაღალი კლდე იყო, გამოქვაბული შავადა,  
ხავსით მორთული, პირქუში, მრისხანე სანახავადა, იქა ბუდობდა ვეება გველი,  
მორთული ჯაგრითა“* (ვაჟა-ფშაველა 2011:103).

საყურადღებოა ისიც, რომ სამი გველეშაპი გვხვდება როგორც „ბეოვულ-  
ფის“ ეპოსში, ასევე ამირანის ეპოსშიც. ამირანიანში ისინი წარმოდგენილი  
არიან სამი ფერით - თეთრი, წითელი და შავი; მათგან შავი უძლიერესია. მარ-  
თალია, „ბეოვულფში“ გველეშაპები ფერებით არ არიან მოხსენიებულნი, მაგ-  
რამ, ამ შემთხვევაში, გვაქვს მათი სახელები - გრენდელი, გრენდელის დედა  
და დრაკონი, რომელიც იცავს განძს და ცეცხლოვანია. როგორც „ამირანიან-  
შია“, ბოლო, მესამე, შავი გველეშაპი უძლიერესია, რადგან მხოლოდ ის ახერ-  
ხებს ამირანის ჩაყლაპვას, ასევე ბეოვულფის ეპოსშიც, გმირი ამარცხებს გრენ-  
დელსა და მის დედას, მაგრამ მარცხდება მესამე დრაკონთან ბრძოლაში.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ეპოსში მოქმედება ხშირად ზღაპრის  
სიუჟეტის მსგავსად ვითარდება. ზღაპრებში ხშირია გმირის გამოცდა საცოლის



მოსაპოვებლად ან სასურველი მიზნის მისაღწევად. მათ უწევთ, გადალახონ სიძნელეები, რის შემდეგაც მიიღებენ იმას, რისთვისაც იბრძოდნენ. საგულისხმოა, რომ ზღაპრებში რიცხვებს ხშირად ენიჭებათ საკრალური მნიშვნელობა. ასეთ რიცხვებს შორის არის რიცხვი 3. ზღაპრებში ეს შეიძლება იყოს სამმაგი მოქმედება, სამი ნივთი ან სამი პერსონაჟი, რაც გარკვეულ დანიშნულებას ატარებს. თუ ქართულ ზღაპარს საგანთა დანიშნულების თვალსაზრისით გავაანალიზებთ, აღმოჩნდება, რომ ზოგიერთი მათგანი, რაოდენობით სამი, სხვადასხვა ფუნქციას ასრულებს, ზოგჯერ კი სამივე საგანი (მოქმედება) ერთი დანიშნულებისაა. როცა სამი პერსონაჟიდან (საგნიდან) თითოეული ერთმანეთისაგან განსხვავებული დანიშნულებით არის წარმოდგენილი, მაშინ ზღაპრის კომპოზიციისათვის მათი მნიშვნელობა ფასეულია. იმ შემთხვევაში კი, როცა სამმაგობა გვაქვს სახეზე და ერთი და იმავე მოქმედების სამჯერ შესრულება ხდება, იგი საზღაპრო მოქმედებისთვისაა გამიზნული. ზღაპარში გვხვდება სამი პერსონაჟი, რომლის მიხედვითაც სამი ძმიდან ორი უფროსი ჭკვიანად არის მიჩნეული, მესამე კი – სულელად. ასევე, გვხვდება სამი დამხმარე, რომელსაც გზად მიმავალი გმირი იძენს. კომპოზიციისათვის სამ დამხმარე პერსონაჟს მაშინ აქვს არსებითი მნიშვნელობა, როცა თითოეული ცალ-ცალკე ეხმარება გმირს ხელმწიფის რთული დავალების, ან თავად გმირის სურვილის შესრულებაში. ზღაპარში, ასევე, წარმოდგენილია სამი ჯადოსნური საგანი. სამი წკეპლიდან შავს შეუძლია ყელგამოჭრისათვის თავის მიბმა, თეთრს - სულის ჩადგმა, წითელს კი ფეხზე დაყენება. გაქვავებულთა გაცოცხლების ფუნქცია აკისრია შავ, თეთრ და წითელ მათრახებს. სხვადასხვა დატვირთვა აქვს გმირის მიერ მოპოვებულ სამ საგანს – ნატვრის სუფრას, მფრინავ ხალიჩას და უჩინმაჩინის ქუდს; ასევე კაჟს, წყალსა და სავარცხელს (ქურდოვანიძე 2002:92-93).

ისიც უნდა ითქვას, რომ ჯადოსნურ ზღაპრებში სამმაგობას თან ახლავს ხოლმე ეფექტის ზრდა, რომელიც მიიღწევა მარტივიდან რთულისაკენ სვლის პრინციპის გამოყენებითა და დაპირისპირებულ გმირთა მოქმედების ხატვით. მესამე პასუხის სიმართლედ მათ რიგს მიეკუთვნება (ქურდოვანიძე 2002:94-95). ბეოვულფისა და ამირანის ეპოსშიც სამ გველეშაპს ვხვდებით, რა თქმა უნდა, სამი გველეშაპის არსებობა სიმბოლურია და არც ის არის გასაკვირი, რომ მესამე მათგანი ყოველთვის ბევრად სასტიკი და დაუნდობელია, სწორედ მისი დამარცხება უჭირს გმირს და მათი იერარქიული ზრდაც არ არის გასაკვირი. ეფექტის ზრდის პრინციპი ბეოვულფში შემდეგნაირად არის წარმოდგენილი:

გრენდელი, გრენდელის დედა, ცეცხლისმფრქვეველი დრაკონი. ამირანის ეპოსში კი მათი ძალისა და სიავის მზრდადობა შემდეგნაირად გამოიხატა: თეთრი, წითელი და შავი გველეშაპი. სწორედ, შავი გველეშაპი ყლაპავს ამირანს და ამ გზით გადის გმირი ინიციაციის გზას.

ბეოვულფის სამი გველეშაპი სიავითა და სისასტიკით გამოირჩევიან. გრენდელი და მისი დედა ჭაობში მცხოვრები გველეშაპები არიან, უკანასკნელი დრაკონი კი განძს იცავს და ცეცხლს აფრქვევს. ყოველი მათგანი თავის სამყოფელში საგანძურს, უძველეს ნივთებს იტაცებენ ან იცავენ, დიდი ძალითა და სისასტიკით გამოირჩევიან, გმირისათვის მოწინააღმდეგე ძალას წარმოადგენენ, მშვიდობიანი მოსახლეობის ცხოვრებას საფრთხეს უქმნიან და ბოროტ ძალებს წარმოადგენენ.

ვაჟა-ფშაველას „ბახტრიონის“ გმირს - ობოლ კვირიას ესიზმრება, რომ მისკენ შავი, ცეცხლისმფრქვეველი გველეშაპი მიდის, რომელსაც მისი ჩაყლაპვა სურს. კვირია ხმლით შეუტევს და თავს გაუპობს, თუმცა „*მოკლულმა შემომანთხია ბოროტი სისხლი პირზედა*“ (ვაჟა-ფშაველა 2011:74), რის შემდეგაც გმირი ძირს უგონოდ ეცემა. აქ საგულისხმოა ის, რომ გველეშაპი შავია, ისევე, როგორც „ამირანიანის“ შემთხვევაში და გველეშაპის სისხლი კლავს, საიდანაც ურჩხულთა სისხლის კიდევ ერთი მახასიათებელი ჩანს. ასევე, ვაჟა-ფშაველას „გველისმჭამელის“ გმირი მინდია, გველეშაპთა სისხლით არა, მაგრამ ხორცის ჭამით კი იძენს განსაკუთრებულ ძალებს, „*ახალი სული ჩაედგა, ახალი ხორცი აისხა; გულის ხედვა და თვალების, როგორც ბრმას და ყრუეს, გაეხსნა*“ (ვაჟა-ფშაველა 2011:171), მას ყველა სულიერისა თუ უსულოს ხმა ესმის და ამას წარმატებაც მოაქვს გმირისთვის, იქამდე, სანამ არ არღვევს წესებს, როგორც ამირანისა და თორღვას შემთხვევაში, მინიჭებული ძალა მხოლოდ იმ დრომდეა საჩუქარი, სანამ გმირი იცავს წესებს და უფროსილდება ზებუნებრივ ძალას, ხოლო სასჯელად შეიძლება ექცეს მაშინ, როცა გადადის წესებს, არღვევს ტაბუს.

ერთი ჯადოსნური ზღაპრის მიხედვით, გმირს მადლიერი გველი სთხოვს, რომ ენა გამოეყოს და კოცნის, რის შემდეგაც გმირი იძენს განსაკუთრებულ უნარს; მას ცხოველთა და ფრინველთა ენა ესმის, რაც მას საბოლოოდ განსაცდელისაგან იხსნის.

ინგუშურ თქმულებებში ნართებზე გვხვდება მეფე სარმაქი, რაც ნიშნავს მეფე-ურჩხულს. მეფე სარმაქი ორმაგ სახელს იმიტომ ატარებდა, რომ დღისით

მას ადამიანის სახე ჰქონდა, ხოლო ღამით გველეშაპი ხდებოდა და ადამიანებს ერჩოდა (მამისიმედიშილი 2020:180). ინგუშურ თქმულებებში სარმაქი შხამს აფრქვევს, ხალხს წყალთან იტყუებს, შემდეგ კი ღუპავს მათ, თუმცა თუ სარმაქს მოკლავენ, იქვე ლურჯი ქვა არის და თუ იქამდე მიხობდება, გაცოცხლება შეუძლია (მამისიმედიშილი 2020:363). აქ ლურჯი ქვა წყალთან უნდა იყოს სიმბოლურად დაკავშირებული, რადგან გველეშაპის წარმომშობი წყალია. ასევე, ინგუშურ თქმულებებში გველეშაპი სარმაქი შემოსვული არის კომკს, რომელშიც იმყოფება ქალიშვილი – ბეთა. მოცემულ თქმულებაში გველეშაპი სარმაქი ცხრათავიანია. სესქათ სოსლა შეებრძოლება მას, ის თავებს აჭრის გველეშაპს, თუმცა მას თავები ისევ ეზრდება, მაგრამ გმირი ჯადოსნურ იარაღს ფლობს, ამ იარაღით მიყენებული ჭრილობა კი აღარ შუშდება, შესაბამისად, გმირმა მოახერხა გველეშაპის დამარცხება (მამისიმედიშილი 2020:277-278).

ჩეჩნურ თქმულებებში ნართებზე გვხვდება შვიდი ძმა, რომლებიც გზად გველეშაპს ხედებიან და ებრძვიან მას. ბრძოლისას გველეშაპი მიხობავდა, მისი სხეულის სიმძიმისაგან მიწა იზნიქებოდა და გველეშაპის ნაკვალევზე ღრმა კალაპოტი იქმნებოდა, რომელშიც მდინარე სუნჯა მიედინებოდა (მამისიმედიშილი 2020:401-402).

გველეშაპთან ბრძოლა თავისთავად არის ბრძოლა ბოროტებასთან, ქაოსთან, თავად გველეშაპი კი ყოველთვის ან წყალს უკავშირდება, ან განძს.

ქართულში ვხვდებით გველეშაპთან მებრძოლ გმირებსაც, ასეთები არიან: ჟიჟუია და ვაჟინა, ასევე კახანი. კახანი გველეშაპთან ბრძოლაში არ დაღუპულა, რადგან წინასწარ ჰყავდა გაფრთხილებული ლატალები, რომ დაბრუნებისას დიდი ქვაბით რძე დაეხვედრებინათ განსაბანად (კიკნაძე 2016ბ:247). კახანმა სამი კიბე აიარა და სამი ისარი ესროლა თავში გველს, თუმცა გმირი ისე იყო ფერშეცვლილი და გასისხლიანებული, რომ მხოლოდ ლეთნიერში რძით განბანის შემდეგ თუ იცნობდა მას კაციო (ბარდაველიძე 1939:143-144). აქაც გველის სისხლი გმირს მოკლავდა, მაგრამ ის რძეში განიბანა და ამან გადაარჩინა. ამ შემთხვევაშიც გველეშაპთა სისხლი მომაკვდინებელია.

ლენხუმური მითოსის მიხედვით, გველეშაპთან მებრძოლები მონადირეები არიან - ჟიჟუია და ვაჟინა, მამა-შვილი ან ძმები. ისინი სოფელში ჩაივლიან, სადაც გველეშაპია, ჟიჟუია და ვაჟინა, რომლებიც გადაწყვეტენ, რომ სოფლის მოსახლეებს უნდა დაეხმარონ, აღსანიშნავია, რომ იმ სოფლისათვის სრულიად უცხონი არიან. თქმულებამ არაფერი იცის მათ წარმომავლობაზე, როგორც

ლორდ რაგლანი აღნიშნავს, არაფერი ვიცით გმირის ბავშვობაზე (Raglan 1934). როგორც წესი, მშობლები უცნობნი უნდა იყვნენ იმ საზოგადოებისათვის, სადაც გმირი მოხვდება და გაიზრდება (კიკნაძე 2008). ზ. კიკნაძე აღნიშნავს, რომ ეს ბუნებრივიცაა, რადგან გმირი უცხო, იღუმალი წარმოშობისა უნდა იყოს. ჟიჟუია და ვაჟინა გველეშაპის მოსაკლავად გაემართებიან, მათ თან მიჰყავთ შესაწირად გამზადებული ბავშვი, ვისი ტირილიც გველეშაპს აღვიძებს. გმირები იღუპებიან გველეშაპთან ბრძოლაში, რადგან აკუწული გველეშაპის შხამი შეიწირავს მათ (კიკნაძე 2016ბ:246-247). ამ შემთხვევაშიც გველეშაპთა სისხლი არა, მაგრამ მათი შხამი მომწამვლელი და სასიკვდილოა, თუმცა, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ შხამში მათი სისხლი იგულისხმება, რომელიც უწმინდური და მომაკვდინებელია ადამიანთათვის.

შეეცარელი ვინკელრიდი შუბით გაემართება ურჩხულის გამოქვაბული-საკენ. ის შუბით განგმირავს ურჩხულს, შემდეგ კი აკუწავს მას. გამარჯვებულმა გმირმა, მადლობის ნიშნად, ცისკენ ხმალი აღმართა. შედეგად ურჩხულის შხამიანი სისხლი დაეწვეთა მის სხეულს და რამდენიმე დღის შემდეგ გარდაიცვალა (კიკნაძე 2016ბ:248). ამ შემთხვევაშიც გველეშაპთა სისხლი მომაკვდინებელ ძალას ატარებს.

ამრიგად, გველეშაპთა სისხლს განსაკუთრებული მახასიათებლები აქვს, ის დუღს და ტბასაც ადუღებს, მან შეიძლება შეკრას წყალი. ის ასევე განსაკუთრებულ ძალას აძლევს გმირს, როგორც ეს მოხდა ზიგფრიდის და სხვათა შემთხვევაში. გმირებისთვის გველეშაპთა სისხლი მომაკვდინებელ ძალასაც ატარებს, რადგან შხამია მათში, რომელიც თუ არ კლავს, გონებას აკარგვინებს მათ და რომ არა განსაკუთრებული გზები, ისინი დაიღუპებიან - ტრისტანს იხოლდა გამოუჩნდება მხსნელად, კახანი კი რძეში განიბანება, რათა მოიშოროს მკვლელი სისხლი.

### 3. დასკვნა

ქართულ ტექსტებშიც და ანგლოსაქსურ ეპოსშიც გველეშაპთა მახასიათებლები ერთნაირია: ისინი ბოროტ ძალას წარმოადგენენ, გმირები ებრძვიან მათ, ზოგჯერ კი ამ ბრძოლას ეწირებიან კიდევ. ქართულ მასალაში გველეშაპი ძირითადად წყალს უკავებს ხალხს, „ბეოვულფში“ კი ისინი დაკავშირებულნი არიან წყალთან და ასევე გვხვდება განძის მცველი დრაკონიც.

გველეშაპს მნიშვნელოვანი როლი და ფუნქცია აკისრია ტრადიციული გმირის ცხოვრებაში, რადგანაც ის სწორედ განსაკუთრებულ გმირებს ხვდება.

იგი ხშირად ეხმარება გმირს, სიკეთეს უკეთებს კიდევ, მაგრამ ეს სიკეთე დაფასებული უნდა იყოს - გმირი გველემშაპის წესებს უნდა ემორჩილებოდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში გველემშაპი ტოვებს გმირს, სჯის მას ან ყველაფერს ართმევს, რაც უბოძა. უმეტესად კი, გველემშაპი დიდ წინააღმდეგობასა და გამოწვევას წარმოადგენს გმირისათვის. თუ გმირი გველემშაპის ყველა წინააღმდეგობასა და გამოწვევას გაუმკლავდება, მაშინ თავის სიძლიერესა და სიმამაცესაც დაამტკიცებს. ეს გზა ზედმეტად სახიფათოა, რადგან შეიძლება დაღუპოს გმირი, მაგრამ სწორედ ამ გზაზე წყდება გმირის ბედიც.

გველემშაპი ხან წყალს უკავებს ხალხს (ის ამ სახით განსაკუთრებით ზღაპრებში არის წარმოდგენილი), ხან ებრძვის გმირს და მთავარ წინააღმდეგობას წარმოადგენს. გველემშაპს ასევე შეუძლია გმირს სიბრძნე უბოძოს, განსაკუთრებული ნიჭი და უნარი მიანიჭოს, თუმცა ზოგჯერ გმირის დაღუპვის მთავარი მიზეზი ხდება.

გველემშაპი გვხვდება როგორც გველემშაპის, დრაკონის, ვემშაპის, დევის, გველის, ხარისა და სხვათა სახით. მას აქვს ტრანსფორმაციის უნარიც – ის ერთდროულად ეკუთვის ცას, წყალსა და მიწას. იგი ყველა ამ სკნელს ერთმანეთთან აკავშირებს, იცავს წყალს, განძს, ოქროსა თუ უძველეს ნივთებს, ბინას იღებს მიუვალ ადგილებში და ხვდება მხოლოდ განსაკუთრებულ გმირებს, მაგრამ ყველაზე მნიშვნელოვანი ის არის, რომ გველემშაპი გმირისათვის ცხოვრების მთავარი გამოწვევა და დაბრკოლებაა. გმირი ან გაუძლებს და გადალახავს ამ წინააღმდეგობას, ან სამუდამოდ დაიღუპება ამ გზაზე.

გველემშაპი ერთდროულად შეიძლება ჩავთვალოთ, როგორც გმირის გამოცდად და გამოწვევად, ასევე გამოსაფხიზლებელ ძალად. სწორედ გველემშაპთან შეხვედრა ხდის გმირს განსაკუთრებულსა და გასაოცარს. გველემშაპთან შეხვედრა დიდი გამოფხიზლებასავით არის. მასთან შეხვედრა ცვლის ცხოვრებას და გმირს იმ გზაზე აყენებს, რომელზეც აუცილებლად უნდა წასულიყო და რომ არა ეს გამოწვევა, შეიძლება ვერც ვერასდროს გაეგო, თუ რა ძალას ფლობდა. ერთი მხრივ, გველემშაპი გმირს იმ გზისკენ უბიძგებს, რომელიც მისთვის არის განკუთვნილი, მეორე მხრივ კი, გამოწვევა და გამოცდაა, ის კი ან გადალახავს, ან გაუძლებს, ან გაიმარჯვებს, ან დამარცხდება. არსებობს კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი გმირისა და გველემშაპის დამოკიდებულებაში – ან გმირი იღუპება ან – გველემშაპი. სინათლე და სიბნელე ებრძვის ერთმანეთს

და ბოლოს რჩება მხოლოდ ერთი მათგანი. თუმცა, გველეშაპი ყოველთვის სიბნელეს არ ნიშნავს, ის სიბრძნესაც აზიარებს გმირს, ასწავლის მას და უზიარებს ცოდნას ან უბრალოდ მხოლოდ იმისათვის არსებობს, რომ გმირს გამოცდა მოუწყოს და იქცეს გამოწვევად მის ცხოვრებაში.

ზემოაღნიშნული მახასიათებლების გარდა, უნდა ითქვას ისიც, რომ გველეშაპი ყველა სტიქიასა და ელემენტს აერთიანებს თავის თავში, როგორც გველი ეკუთვნის მიწასა და მიწისქვეშეთს, როგორც ვეშაპი და თევზი – წყალს, მას ასევე აქვს ფრთები, რითიც უკავშირდება ცას, ზეციურ სამყაროს და ჰაერს, ხოლო ცეცხლის ფრქვევის ძალით ის თავის თავში მოიცავს ცეცხლის სტიქიასაც. შესაბამისად, გველეშაპი გამაერთიანებელია ყველა სტიქიისა და ელემენტის და ერთიანობას კრავს, ისევე როგორც მაშინ, როდესაც გველეშაპს გამოსახვევ კუდით პირში და მარადიულობასა და ციკლურობას წარმოადგენს. მისი სამყოფელი ზღვა და წყალია, ხანაც მაღალი მთის მწვერვალი და მიუვალი კლდეები, რაც ასევე არ არის გასაკვირი, რადგან მთა მიწისა და ზეცის შემაკავშირებელია, ხოლო გველეშაპი ნაპრაღის მეშვეობით ყველაფერს განჭვრეტს და მიწისქვეშეთსაც ადევნებს თვალს.

გველეშაპის მახასიათებლები ორ ნაწილად შეიძლება დაიყოს - დადებითად და უარყოფითად, თუმცა გველეშაპის სახე უმეტესად მაინც ნეგატიური დატვირთვით გვხვდება. ის არის წყლის მიმტაცებელი, დამსაკუთრებელი, გვალვისა და უწყლობის გამომწვევი. ასევე, შეიძლება გამოიწვიოს წყალდიდობა და დატბორვა; ის ითხოვს მსხვერპლს და მის გარეშე არაფერს უთმობს ადამიანებს. დადებით გამოვლინებაში გველეშაპი არის მცველი, ის გვევლინება უძველესი და საუკუნოვანი განძის მცველად, გველეშაპი, ასევე, ცოდნასა და სიბრძნეს უზიარებს ადამიანს, ის განასახიერებს მარადიულობასა და ციკლურობას. გველეშაპი თავის ცოდნასა და სიბრძნეს აზიარებს ადამიანს სისხლში განზანვით, ხორცის ჭამით, ჯაჭვის პერანგითა და მის წიაღში მოხვედრით, თუმცა. მისი საჩუქარი და ჯილდო უსასყიდლო არასოდეს არის და გარკვეული წესებისა და პირობების დაცვას მოითხოვს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ყველაფერს ართმევს გმირს, რაც უბოძა.

ჩვენეული დასკვნით, გველეშაპის მთავარი დანიშნულება გმირის ცხოვრებაში დაბრკოლებისა და წინააღმდეგობის შექმნაა, ის გამოწვევაა გმირისათვის და თუ არ იქნება გველეშაპი და არ გამოჩნდება გმირის გზაზე, მაშინ ვერც გმირი შეასრულებს თავის მისიასა და დანიშნულებას. ისევე, როგორც

გველემშაპის გამოჩენა არის გარდაუვალი და ერთგვარად განსაზღვრული, ასევე გარდაუვლობას წარმოადგენს ის, რომ გმირი აუცილებლად უნდა მოხვდეს გველემშაპის წიაღში და შემდეგ თავი დააღწიოს კიდევ, არ აქვს მნიშვნელობა ეს გველემშაპის მუცელი იქნება, ჭაობი თუ მიუვალი სამყოფელი; გმირი იქ უნდა მოხვდეს და ამ მოხვედრამ უნდა შეცვალოს მისი ცხოვრება. ეს გმირის ხელახალი შობაა და ის ბრუნდება ცოდნითა და სიბრძნით აღჭურვილი, რის შემდეგაც ველარასდროს იქნება ისეთი, როგორც იყო, ეს მისი ინიციატია და გასაგებელი გზაა, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია მისი სრულქმნა. ამ შემთხვევაში ვერ ვიტყვით, რომ გველემშაპი ცალსახად ნეგატიურ როლს ასრულებს გმირის ცხოვრებაში, ის უბრალოდ გამოწვევაა მისთვის და თუ როგორ გადალახავს ის, როგორ გაართმევს თავს, ეს მხოლოდ და მხოლოდ გმირზეა დამოკიდებული. გველემშაპს შესრულებული აქვს თავის მისია და ახლა დგება გმირის ჯერი, როგორ გამოიყენებს მიღებულ ცოდნასა და გამოცდილებას, სიბრძნეს, რომელსაც გველემშაპმა აზიარა, სასიკეთოდ წარმართავს მას თუ ჰუმბრისის გზას გაუყვება. გველემშაპი უბრალოდ გმირის გამოცდა იყო.

სწორედ, გველემშაპი აქცევს გმირს გმირად; რომ არა ანტაგონისტი გველემშაპის გამოჩენა გმირის გზაზე და მის ცხოვრებაში, ის ვერასოდეს გაივლიდა გარდატეხას ან გარდასახვას, ვერ გამოავლენდა მასში ჩადებულ ნიჭსა და შესაძლებლობებს და დარჩებოდა უბრალო, მეორეხარისხოვან პერსონაჟად. სწორედ, გველემშაპი ანიჭებს მას გმირის სტატუსს. რომ არა ურჩხული, ვერ დაეინახავდით სინათლის და სიკეთის ძალას ასე ნათლად. რომ არა გველემშაპის ასეთი სისასტიკე და ბოროტება, მისი დაუნდობლობა ხალხის მიმართ, ვერ დაფასდებოდა გმირის საქმე და მისი ყოველი თავგადასავალი. რომ არა გველემშაპი, არ იქნებოდა და არ იარსებებდა გმირი. იმისათვის, რომ იარსებოს ერთმა, მას აუცილებლად სჭირდება მეორე. და ზუსტად ამიტომ გმირსაც სჭირდება თავისი გველემშაპი ცხოვრების გზაზე, რომ დაამტკიცოს თავის გმირობა, რომ მის ბრძოლას ჰქონდეს აზრი და არ იყოს უსაგნო. რომ არა გველემშაპი, არ იქნებოდა გმირი. ისინი ერთი მთლიანი ციკლის ორი მხარე არიან, უბრალოდ ორი განსხვავებული მხარე, როგორც დღე და ღამე, სინათლე და სიბნელე, სიკეთე და ბოროტება და ყოველთვის განსაზღვრავენ და განაპირობებენ ერთმანეთს, ერთიმეორის არსებობით უფრო ნათლად და მკაფიოდ წარმოაჩენენ თავიანთ ძალასაც და ფუნქციასაც.

გმირი გადის განსაცდელს, გამოცდას, რომელიც ზოგჯერ ინიციატიას

უტოლდება. მ. ელიადე წიგნში „მითები, სიზმრები და მისტერიები“ აღნიშნავს, რომ ინიციატია არის სიმბოლური სიკვდილი და შემდეგ გაცოცხლება. ურჩხულის წიაღში შესვლა ნიშნავს ემბრიონულ მდგომარეობაში დაბრუნებას. წყვილადი, რომელიც სუფევს ურჩხულის წიაღში, შეესაბამება კოსმიურ ღამეს, ყოფიერებამდელ ქაოსს. ეს არის დროებითი სიკვდილი ანუ ჩანასახის მდგომარეობაში დაბრუნების სიმბოლიზმი. დროებითი სიკვდილი არის გარდაუვალი გამოცდა ხელახალი დაბადებისთვის, ანუ ახალი სიცოცხლის დასაწყებად (ელიადე 2018:312-325).

გველეშაპი მნიშვნელოვანი და საჭირო პერსონაჟია, მის გარეშე აზრი არ ექნებოდა გმირის გზას. ხანდახან საჭიროა ყველაზე ბნელი ღამე, რათა უკეთ დავინახოთ და გავარჩიოთ სიკეთისა და სინათლის ძალა.

გველეშაპი განსაცდელია გმირისთვის და არა დამღუპველი მოვლენა, თუ როგორ გაუმკლავდება ამ გამოწვევას მხოლოდ გმირზე არის დამოკიდებული. გველეშაპს ყველა იმ გამოწვევასა და დაბრკოლებასთან ერთად რაც გმირისთვის მოაქვს, ასევე მოაქვს ახალი ცოდნა, ახლებური ხედვა და შეხედულებები. თუ როგორ შეიცვლება გმირი და როგორ შეცვლის თავის ცხოვრებას ეს მხოლოდ მასზეა დამოკიდებული, როგორ მიიღებს და გამოიყენებს მიღებულ ცოდნასა და გამოცდილებას, როგორ გამოიყენებს ახლებურ აღქმას, როგორ იმოქმედებს გამარჯვების შემდეგ; თუ გმირი მაინც ჰუბრისის გზას დაადგება და ვერ გააკონტრილებს მიღებულ ძალასა და შესაძლებლობებს, ეს მხოლოდ გმირზეა დამოკიდებული. ამ ჭრილში შეიძლება თამამად ითქვას, რომ გველეშაპთან მოპოვებული გამარჯვება, მისგან მიღებული ცოდნა ცდუნება, პასუხისმგებლობა და სასჯელიც კი არის. და მაინც გველეშაპთან განცდილი გამარჯვებაც კი იმხელა საცთურს შეიცავს, რომ რთულია უბრალო მოკვდავმა გაუძლოს; გველეშაპთან შეხვედრას ხშირად მოჰყვება ჰუბრისის გზა, რომელსაც გმირი ვეღარ აკონტროლებს.

### გამოყენებული ლიტერატურა

1. **ამბავი ნართებისა 2007:** ამბავი ნართებისა, თბილისი, კავკასიური სახლი, 2007, 288 გვ.
2. **ბარდაველიძე 1939:** ვ. ბარდაველიძე, სვანურ ღლეობათა კალენდარი, 1, ახალწლის ციკლი, თბილისი, სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამომცემლობა და სტამბა, 1939, 232 გვ.



3. **ბეოვულფი 1989:** ბეოვულფი, თბილისი, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1989, 229 გვ.
4. **ელიადე 2018:** მ. ელიადე, „მითები, სიზმრები და მისტერიები“, თბილისი, გამომცემლობა ალფი, 2018, 328 გვ.
5. **ვაჟა-ფშაველა 2011:** ვაჟა-ფშაველა, პოეზია, პოემები, ლექსები, ტომი 2, თბილისი, გამომცემლობა პალიტრა , 2011, 336 გვ.
6. **კიკნაძე 1996:** ზ. კიკნაძე, ქართული მითოლოგია, ქუთაისი, ნეკრესი, 1996, 288 გვ.
7. **კიკნაძე 2008:** ზ. კიკნაძე, ქართული ფოლკლორი, თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2008, 351 გვ.
8. **კიკნაძე 2016ა:** ზ. კიკნაძე, ქართული მითოლოგია 1, ჯვარი და საყმო, თბილისი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2016, 268 გვ.
9. **კიკნაძე 2016ბ:** ზ. კიკნაძე, ქართული მითოლოგია 2, თბილისი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2016, 352 გვ.
10. **კოტეტიშვილი 1961:** ვ. კოტეტიშვილი, ხალხური პოეზია, თბილისი, „საბჭოთა მწერალი“, 1961, 472 გვ.
11. **მამისიმედიშვილი 2017:** ხ. მამისიმედიშვილი, საკრალური ისტორიები, თბილისი, გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2017, 256 გვ.
12. **მამისიმედიშვილი 2020:** ხ. მამისიმედიშვილი, ჩეჩნური და ინგუშური თქმულებები ნართებზე, თბილისი, გამომცემლობა სამშობლო, 2020, 472 გვ.
13. **მახაური 2003:** ტ. მახაური, ქართული ხალხური საგმირო ბალადა, თბილისი, გამომცემლობა „ლომისი“ 2003, 250 გვ.
14. **ნართები 1988:** ნართები, ცხინვალი, გამომცემლობა „ირისტონი“, 1988, 380 გვ.
15. **სიმღერა ნიბელუნგებზე 1961:** სიმღერა ნიბელუნგებზე, თბილისი, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1961, 425 გვ.
16. **სიხარულიძე 2006:** ქ. სიხარულიძე, კავკასიური მითოლოგია, თბილისი, კავკასიური სახლი, 2006, 280 გვ.
17. **ტრისტანი და იზოლდა 1960:** წიგნი ტრისტანისა და იზოლდასი, თბილისი, გამომცემლობა „ნაკადული“, 1960, 269 გვ.

18. **ქრესტომათია 1956:** ქართული ხალხური სიტყვიერება, ქრესტომათია, თბილისი, სამეცნ.-მეთოდ. კაბინეტის გამომცემლობა, 1956, 335 გვ.
19. **ქურდოვანიძე 2002:** თ. ქურდოვანიძე, ქართული ზღაპარი, თბილისი, გამომცემლობა „მერანი“, 2002.
20. **ჩხეიძე 1965:** ო. ჩხეიძე, რომანი და ისტორია, თბილისი, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1965, 387 გვ.
21. **Lord Raglan 1934:** Lord Raglan, The hero of tradition, Folklore Enterprises, Ltd..1934, <https://www.jstor.org/stable/1256167>.
22. **Vogler 2007:** Christopher Vogler, 2007, The Writer's Journey, <https://shorturl.at/ns8NY>.